

Svar på Elina Nykyris och 15 andra ledamöters motion om att beakta personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i Vanda stads kultur- och bibliotekstjänster

VD/1432/00.02.00.03/2023

RÅ/RK/JT/AP

Elina Nykyri och 15 andra ledamöter lämnade in följande fullmäktigemotion i enlighet med fullmäktiges arbetsordning:

”Eftersom personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar stöter på många hinder när det gäller att delta i kulturtjänster och använda bibliotek, bör Vanda stad beakta autismspektrumtillstånd, ADHD och andra neuropsykiatriska funktionsvariationer i sina kultur- och bibliotekstjänster. En person med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar hindras från att använda kultur- och bibliotekstjänster till exempel på grund av bristfälliga och otydliga instruktioner och skyltar, ett krångligt och svårbegripligt språk samt lokaler och omständigheter som inte stöder hanteringen av sensorisk överbelastning (bland annat oväsen i lokalen). Personalens och de andra serviceanvändarnas attityder och fördomar kan också hindra personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar från att använda tjänsterna.

Vanda stad bör främja likabehandlingen av personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i sina kultur- och bibliotekstjänster åtminstone på tre sätt: 1) se till att biblioteken och kultur- och konstupplevelserna är tillgängliga, 2) se till att de tjänster som är riktade till kultur- och konstskapare är tillgängliga, och 3) främja synligheten och representationen av personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i kultur- och bibliotekstjänsterna.

Jämlika tjänster riktade till kulturkonsumenter och biblioteksbesökare kan främjas till exempel genom att man satsar på skyltningen och en tydlig och lättläst information, förbättrar de digitala tjänsterna och utarbetar bildförsedda, tydliga och detaljerade instruktioner om hur man kommer fram och bär sig åt t.ex. på biblioteket. Tjänsterna ska ha tysta rum eller s.k. tysta tider och olika metoder inom belysning, akustik och ljuddesign ska användas. Staden ska också ordna utbildning om neuropsykiatrisk mångfald för personalen. I fråga om tjänster som riktar sig till kultur- och konstskapare kan åtgärderna till exempel vara att förbättra tydligheten i ansökningsprocessen för kulturunderstöd och välja sådana lösningar i kulturlokalernas och bibliotekens utvecklingsarbete som också stöder möjligheten för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar att använda lokalerna.

Staden bör i framtiden utveckla sina tjänster tillsammans med de invånare med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som hör till målgruppen. De personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar som hör till målgruppen vet bäst hurdana lösningar som fungerar för målgruppen. Det blir ingenting utan personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Åtgärder som främjar likabehandlingen inom kulturtjänsterna ska inte heller bara begränsas till att gälla barnkulturen, utan det är nödvändigt att åtgärderna omfattar alla slags tjänster och målgrupper.

Vi ledamöter som undertecknat motionen föreslår att Vanda stad utarbetar ett omfattande åtgärdsprogram för att beakta den neuropsykiatriska mångfalden och utveckla likabehandlingen av personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i kultur- och bibliotekstjänsterna. Att beakta och ta hänsyn till den neuropsykiatriska mångfalden inom kultur- och bibliotekstjänsterna skulle vara en betydelsefull likvärdighetsgärning. Den skulle främja den allmänna tillgängligheten inom Vanda stads kultur- och bibliotekstjänster och möjliggöra tillgången till kultur, konst och bibliotek för allt fler invånare, även personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Det finns alltid något som kan utvecklas när det gäller likabehandling, tillgång och tillgänglighet inom stadens tjänster. Kulturen,

konsten och biblioteken är till för alla, också för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar."

Stadsfullmäktige 27.2.2023 § 17

Beslut:

Stadsfullmäktige beslutade ta upp ärendet till behandling och sända fullmäktigemotionen till stadsstyrelsen för beredning.

Verksamhetsområdet för stadskultur och välfärd konstaterar följande som sitt svar:

I kultur- och bibliotekstjänsterna har man identifierat ett behov av att beakta personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Verksamheten styrs av olika lagar såsom diskrimineringslagen (1325/2014), lagen om kommunernas kulturverksamhet (166/2019) och lagen om allmänna bibliotek (1492/2016). Lagarna ålägger myndigheterna att bedöma hur likabehandling förverkligas och vidta åtgärder för att främja förverkligandet av likabehandlingen. Syftet med lagarna är att främja en likvärdig tillgång till kultur och konst och en mångsidig användning av dessa, och möjliggöra befolkningsgruppers likvärdiga deltagande inom kultur, konst och bildning. Åtgärderna för främjandet ska vara effektiva, ändamålsenliga och proportionerliga med hänsyn till myndighetens verksamhetsmiljö, resurser och andra omständigheter. Europaparlamentet offentliggjorde också ett tillgänglighetsdirektiv i oktober 2016. Syftet med direktivet är att säkerställa att alla kan använda offentliga webbtjänster.

För närvarande har åtgärder för betjäning av personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar vidtagits enhetsvis inom kultur- och bibliotekstjänsterna. Kultur- och bibliotekstjänsterna har identifierat olika utvecklingsobjekt, och åtgärder för att främja likabehandling kommer att vidtas. Inställningen inom kultur- och bibliotekstjänsterna är att alla är välkomna att använda tjänsterna och att man kan berätta om behovet av stöd konfidentiellt. I Vandas riktlinjer för kulturen 2022–2023 konstateras att jämlikhet och likvärdighet fungerar som en ram för verksamheten på det sätt som fastställs i stadens strategi, liksom också målen och verksamhetssätten i stadens välfärds- och livskraftsprogram. Vanda är också en barnvänlig kommun där de kulturella rättigheterna för barn med funktionsnedsättning säkerställs.

Barnkultur

I barnkulturens programutbud beaktas program som är lämpliga för specialgrupper och i informationen och kommunikationen betonas klarspråk. Varje barnkulturcenter det vill säga, Pessi, Totem och Bykstugan har kassar med sensoriska hjälpmedel och bildstöd för styrning av verksamheten (bl.a. besök vid utställningar, workshoppar, föreställningar). I workshoppar och på sommarläger frågar man om deltagarnas behov av särskilt stöd och svarar på det. Enkäter riktade till kunder inom barnkulturen är försedda med bildstöd. På så sätt lämpar de sig för både barn och personer med uppfattningssvårigheter eller språkliga svårigheter. Personalen inom barnkulturen har gått en klarspråksutbildning och en del av personalen har också gått en utbildning i handledning av barn som behöver särskilt stöd som Stiftelsen för Rehabilitering ordnat.

Vid barnkulturens enheter har åtgärder vidtagits i bred utsträckning bland annat i anslutning till projektet Hoi!, utbildningsprogrammet Lepakon siivillä luontoon och STEA-projektet. I projektet Hoi! (2022–2023) har man utvecklat konstfostran för barn och unga som behöver särskilt stöd och utvecklat nya verksamhetsformer. Ett multiprofessionellt samarbete har inletts tillsammans med skolkuratorer, familje- och socialarbetare. Projektet omfattar bland annat bildstödsverkstäder och veckovisa

ljusverkstäder. Barnkulturen ordnar seminariet HOI! -taiteesta hyvinvointia i Barnens kulturcentrum Pessi. På seminariet ges information och arbetsmetoder utvecklas för att stödja barn och unga med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. Utbildningsprogrammet Lepakon siivillä luontoon är innehållsmässigt tillgängligt och genomförs i Håkansböle i det tillgänglighetsanpassade Barnkulturcentret Bykstugan. Verkstäderna skräddarsys efter gruppens behov och verksamhetens konstfostrare och dramainstruktörer har erfarenhet av att handleda barn med särskilda behov. Målet med projektet STEA är att kartlägga behovet av krävande särskilt stöd i verksamheten för barn och unga. Kartläggningen gäller särskilt samarbetet mellan tredje sektorn och organisationerna.

Kulturverksamhet och -lokaler

Tjänsternas tillgänglighet utvecklas inom enheten för kulturverksamhet och -lokaler. På kulturhuset Martinus och i Lumosalen erbjuds bland annat tyngdkuddar, hörselskydd och sensoriska hjälpmedel för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar. För barnen finns det också bildinstruktioner om hur man ska bära sig åt på konserter och föreställningar. En tillgänglighetskartläggning av lokalerna beställs och lokalernas tillgänglighet utreds ingående. Samtidigt utreds också de särskilda behoven för personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och eventuella åtgärder. Kulturhuset Martinus och Lumosalen är tillgänglighetsanpassade och båda lokalerna har rullstolsplatser. I kulturhuset Martinus används också induktionsslinga. Lokalerna strävar efter att använda klarspråk i sin information.

I större utomhusevenemang har man beaktat tillgängligheten särskilt när det gäller personer med nedsatt rörlighet. Till exempel i fråga om festivalen Tikkurila Festivaali har Nelonen Media Live sett till att evenemangen är tillgänglighetsanpassade, fria från diskriminering och tillgängliga för alla. En assistent har alltid gratis tillgång till våra evenemang tillsammans med en sådan kund som behöver en assistent i sina dagliga sysslor. Egna rullstolsbiljetter säljs till rullstolskunder.

I framtiden kommer enheten tillsammans med sina samarbetspartner också att ta upp de särskilda behov som personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar har. Det viktigaste är att behoven kartläggs först, varefter personalen utbildas. Intressegrupper och samarbetspartner informeras också om tillgänglighetskraven. Med hjälp av åtgärderna säkerställer man att evenemangen är tillgängliga för alla på ett jämlikt sätt.

Museitjänster

I Vanda konstmuseum Artsi och stadsmuseet har personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar inte tagits i beaktande tills vidare. Inom stadsmuseets publikarbete har museilektorn vid begäran skickat sådan information som specialgrupper eller -personer önskat om respektive aktuell utställning och verksamhet. Museerna har strävat efter att informationen ska vara så lättläst och klarspråklig som möjligt.

Museerna anser att verksamheten är viktig och åtgärder kommer att vidtas. Först måste man ändå kartlägga nödvändiga åtgärder och utbilda personalen.

Bibliotek

Biblioteket som service möjliggör olika slags biblioteksbesök, en lugn tillvaro och självutveckling. Biblioteken hör till de få avgiftsfria offentliga rum som inte nödvändigtvis förutsätter t.ex. socialt umgänge och där det finns lugna utrymmen och oändliga möjligheter att fördjupa sig i olika intresseområden med hjälp av biblioteksmaterial. Man kan också komma till biblioteket bara för att koppla av och ta det lugnt. Bibliotekets användningsregler finns också i en lättläst klarspråksversion, och

på den förnyade webbplatsen helmet.fi kan man från och med år 2024 välja klarspråk som språkalternativ.

Det informeras i god tid om evenemang som ordnas på biblioteken, och också under evenemangen säkerställs det att principerna för tryggare rum uppfylls för alla så att man kan sköta ärenden också utan att delta i evenemangen. När biblioteken förnyats har man fäst vikt vid att möjliggöra både evenemangsverksamhet och tyst arbete, men i framtida lokalförnyelser är det meningen att också använda sig av Vandas erfarenhetsexpertbank eller tredje sektorns erfarenhetsexperter, och här är det möjligt att också inkludera erfarenhetsexperter med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och deras perspektiv.

Alla de kunder som har svårigheter att vistas i bibliotekets lokaler eller läsa en fysisk bok kan också registrera sig som kund i tillgänglighetsbiblioteket Celia på vilket som helst av Vanda stadsbiblioteks verksamhetsställen.

Bibliotekspersonalen är kundserviceinriktad och van att arbeta med en mångskiftande kundkrets. Biblioteksorganisationen fortsätter att fortlöpande utbilda sin personal. Till exempel våren 2023 ordnades direkt utbildning om hur önskemålen bland kunder med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar ska beaktas på biblioteken, samt i klarspråk, främjande av tillgängligheten för gruppbesök och mångfald inom kulturtjänsterna. I framtiden krävs det att alla Vanda stadsbiblioteks informationsansvariga och helmet.fi-webbplatsens innehållsproducenter går en klarspråksutbildning.

Vanda stadsbibliotek ordnar också guidade besök för småbarnspedagogikens och grundläggande utbildningens grupper. Småbarnspedagogerna ska i regel boka ett besök på en blankett där vi ber om närmare information om barngruppens språkkunskaper och andra särskilda behov. Inom det småbarnspedagogiska arbetet koncentrerar vi oss på aktiva och multisensoriska sagostunder för 3–5-åringar. Bibliotekspersonalen har inte än tillgång till kassar med sensoriska hjälpmedel och bildstöd på samma sätt som barnkulturen, men de börjar användas också på biblioteket under år 2024.

Under grundläggande utbildningens besök bjuder vi på en boktipsstund där vi presenterar böcker lämpliga för åldersgruppen i fråga. I bokvalen beaktas läsarnas olika nivåer, också mer lättlästa böcker ingår, och naturligtvis beaktar man i det material som rekommenderas eleverna allt material om mångfald som getts ut.

Lärarna skickas alltid inbjudningsmeddelanden där det bes om att boka en tid och informera om det i gruppen i fråga finns något särskilt som måste beaktas. Det är ändå inte alltid vi får information om specialgrupper i förväg. Varje besök börjar med att vi går igenom vad som kommer hända under boktipsstunden. På så sätt vet varje deltagare vad som ska hända, vad vi önskar av deltagarna och hur länge besöket tar. Med på varje gruppbesök finns alltid minst en lärare, dvs. en bekant vuxen. Biblioteket förbinder sig att under år 2024 utveckla en utförligare blankett för boktipsbokningarna där det frågas ingående om elevernas bakgrund.

Till Vanda stadsbibliotek anskaffas varierande litteratur, där neuropsykiatriska utmaningar behandlas på olika sätt och ur olika perspektiv. Materialet som är bl.a. på finska, svenska och engelska. I materialet ingår till exempel handböcker om livshantering för personer i olika åldrar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar och handböcker om att arbeta och samverka med personer med neuropsykiatriska utmaningar för fostrare, lärare och föräldrar. Neuropsykiatriska utmaningar behandlas också en aning i skönlitteratur för barn, unga och vuxna. I bibliotekens samlingar ingår

lättlästa böcker både för barn, unga och vuxna. Material med temat neuropsykiatrisk funktionsvariation (nepsy) kommer att samlas i en virtuell bokhylla på webbtjänsten Helmet från och med början av år 2024 då den nya Helmet-Finna-webbtjänsten införs. Materialet läggs också fram i bibliotekslokalerna varje år under veckan för ökad medvetenhet om autism.

För år 2024 reserveras anslag för utlåning av föremål i anslutning till ett pilotprojekt med en Nepsy-utlåning vid Dickursby bibliotek. Vid de Nepsy-utlåningar som redan införts på en del kommunala bibliotek kan man låna t.ex. information om fenomen, företeelser och olika hjälpmedel (bildstöds kort, koncentrationshjälpmedel, lugnande musik, hörselskydd) för att testa hemma innan ett eventuellt inköpsbeslut.

Slutsatser

I kultur- och bibliotekstjänsterna anser man det som viktigt att beakta personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar.

Det finns alltid något som kan utvecklas när det gäller likabehandling, tillgång och tillgänglighet inom stadens tjänster.

Tjänsterna kommer att utvecklas systematiskt under åren 2023–2024 inom ramen för de redan existerande handlingsplanerna. Barnkulturens tjänster fungerar som modell och man utreder hur samma praxis kunde införas också vid andra enheter. Barnkulturen kan vid behov presentera sina handlingsätt gemensamt och kulturens olika serviceenheter strävar efter att hjälpa och dela information med varandra. Under åren 2023–2024 beställer man de kartläggningar som behövs och personalen utbildas. Inom bibliotekstjänsterna planeras en utbildning i handledning av barn som behöver särskilt stöd för anställda inom skol- och fostringsarbetet.

Att likabehandling förverkligas ses som en viktig sak och en förutsättning för en lyckad verksamhet. Kultur- och bibliotekstjänsternas inställning och strävan är att bygga fungerande tjänster för alla, så att alla stadsbor har likvärdiga möjligheter att ta del av tjänsterna. På hösten 2023 börjar staden utarbeta ett funktionsnedsättningspolitiskt program och också där beaktas dessa teman ingående.

Stadsstyrelsen 19.6.2023 § 33

Förslag av biträdande stadsdirektören för verksamhetsområdet för stadskultur och välfärd:

Stadsstyrelsen beslutar att

- a) ge Elina Nykyri och de 15 andra ledamöter som undertecknat motionen stadsstyrelsens svar i enlighet med verksamhetsområdets förslag, och att
- b) föreslå för stadsfullmäktige att stadsstyrelsens svar antecknas för kännedom.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Det antecknades att vänsterförbundets stadsstyrelsegrupp lämnade in följande protokollsuttalande i ärendet:

” I det framtida funktionsnedsättningspolitiska programmet bör man som ett tema beakta främjande av delaktigheten för konstnärer och yrkespersoner inom kulturbranschen med funktionsnedsättning i Vanda stads kulturtjänster.”

Stadsfullmäktige 21.8.2023 § 32

Stadsstyrelsens förslag:

Stadsfullmäktige beslutar anteckna stadsstyrelsens svar för kännedom.

Beslut:

Förslaget godkändes.

Bilaga: Elina Nykyris och 15 andra ledamöters undertecknade motion om att beakta personer med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar i Vanda stads kultur- och bibliotekstjänster

Anvisningar för sökande av ändring: 2.1 Besvärsförbud

Närmare information:

Reeli Karimäki, kulturchef, [fornamn.efternamn\[at\]vantaa.fi](mailto:fornamn.efternamn[at]vantaa.fi)